

Aoibhneas

An tAsal
agus

Aibreán

An Ceannaí Salainn

Droichid

Droichead arsa

Ar smaoinigh tú riamh cá mbeadh muid gan droichid? Cad é mar a thrasnódh muid aibhneacha agus bearnaí eile?

I dtús ama, leag daoine crainn trasna an tsrutháin chun dul thairis. Dá mbeadh abhainn i gceist nach raibh sruth róláidir

inti, leagfadh siad clochán (stepping stones) síos agus shiúlfadh siad ar na clocháin. Sin mar a fuair An Clochán Liath i dTír Chonaill agus Clochán (Clifden) i gConamara a n-ainmneacha, mar shampla.

Ina theannta sin ba ghnách le daoine aibhneacha a thrasnú in áiteacha nach raibh mórán doimhneachta sna haibhneacha. Tugtar áth ar a leithéid d'áit. Le himeacht ama thosaigh daoine ag cur fúthu agus ag trádáil lena chéile sna háiteanna sin. Ba é sin túis na mbailte móra a d'fhás aníos, cosúil le Droichead Átha, Áth Luain, Béal Átha na Slua, agus Béal Átha Seanaidh, mar shampla. De réir a chéile d'fhoghlaím daoine conas droichid a thógáil agus is iomaí droichead breá a tógadh tríd an tír agus ar ndóigh, scéal ar leith atá ansin féin. Ach ó am go ham tógadh droichid in áiteanna chun bearnaí a lónadh agus is ceann de na droichid is éagoitinne díobh sin é an droichead rópa ag Carraig an Ráid, i gContae Aontroma.

Thug iascairí na háite faoi deara go raibh flúirse bradán ag snámh

thart ar an oileán beag seo a bhí suite fad gearr ón chósta agus thóg siad an droichead rópa seo chun an t-oileán a bhaint amach. Tá sé 20 méadar ar fad agus tá sé suite 30 méadar os cionn na farraige. Ghlac Taisce na

Droichead Rópa Charraig a' Ráid,

Ríochta Aontaithe seilbh air agus anois díol spéise do thurasóirí é. Fiú san lá atá inniu ann, is obair scanrúil é an tsiúlóid trasna an droichid rópa seo agus tú ag luascadh 90 troigh os cionn na farraige gairbhe thíos fút.

Droichead Átha Luain

Tá baile Átha Luain roinnte ina dhá chuid ag abhainn na Sionainne. I rith chogadh an Dá Rí (1689 -1691) ghabh aim Shasana an chuid den bhaile a bhí suite ar bhruach Laighin agus bhí na Gaeil ag cosaint an chuid den bhaile ar an bhruach Chonnachtach. Ní raibh eatarthu ach an droichead thar an tSionainn. Chun an baile a chosaint, b'éigean do na Gaeil an droichead a bhriseadh, faoi lámhach gunnaí trom na Sasanach. D'éirigh leo cuid den droichead a bhriseadh ach maraíodh iad siúd uile a bhí i mbun an bhriste. D'iarr an Sáirsint Costúm ar dheichniúr óglach eile chun an droichead a bhriseadh. Cé gur maraíodh cuid acu, d'éirigh leis na fir eile an droichead a bhriseadh agus ansin shnámh siad ar ais go dtí an bruach eile go sábhálte. Sábháladh Áth Luain!

Ceisteanna Gaeilge

1. Cad é a dhéanfá le heangach?

2. Cad é an dath atá ar lus an chromchinn?

3. Cé acu rí na gcrann?

4. Cá háit a mbíonn pota óir na sióg?

5. Cá háit a bhfásann croiméal?

6. Cad é an bia a dhéanann beach?

7. Cén cineál duine é fathach?

8. Cá háit a gcaitheann tú crios?

9. Cá háit a bhfásann bachlóga?

10. Cá ndeachaigh Oisín agus Niamh?

11. Cá háit a bhfeicfeá uaigh?

12. Cé hé rí na n-iasc?

13. Cá háit a ndéantar im?

14. Cá huair a bhíonn duine i gcónra?

15. Cad é a theann ar iarnróid?

16. Cén t-ainmhí atá iontach glic?

17. Cé mhéad ladhar atá agat?

18. Cá háit a bhfuil do chuid easnacha?

19. Cad é dáta Lá Fheile Bríde?

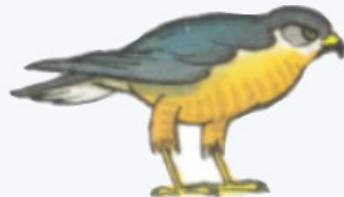
20. Má tá drochradharc agat
cad atá de dhíth ort?

Éin

Cuir litreacha ón chéad cholún
le litreacha ón dara colún chun
ainm éin a fháil.

dreoil	-----	án
snag b	-----	eog
fuis	-----	bhan
préach	-----	ac
spid	-----	eán
geal	-----	ín
fáin	-----	ach
faoil	-----	reac
seabh	-----	leog
smól	-----	eog

An tAsal agus an Salann

Bhí fear ina chónaí san Iodáil i bhfad ó shin. Ceannaí salainn a bhí ann. Bhí gnó beag deas aige ag ceannach agus ag díol salainn. Ba ghnách leis an salann a cheannach ó chaptain loinge móire i bport Genoa agus ansin ba ghnách é a iompar ar mhuin asail ar ais chuig a dhúiche féin. Agus ba ghnách leis é a dhíol ansin ar sochar. Bhí sé ag dul den ghnó seo ar feadh breis is deich mbliana agus bhí sé féin agus an t-asal cleachta leis an turas go Genoa faoin am seo.

Bhí abhainn bheag le trasnú acu ar a mbealach chun an bhaile. Bhí droichead thar an abhainn ach bhí sé dhá mhíle amach as a mbealach. Chun an turas a ghiorrú bhí an nós ag an ceannaí aicearra a ghlacadh ag áth san abhainn. B'fhéidir go raibh an lasta rud beag níos troime an lá sin nó b'fhéidir go raibh an t-uisce rud beag níos doimhne, ach cibé cúis a bhí leis, thit an t-asal leath bealaigh trasna na habhann. Chuaigh sé síos ar a ghlúine agus chuaigh an t-uisce isteach tríd an salann a bhí sna cléibh (ciseáin) agus nígh sé cuid mhaith den salann ar shiúl.

Nuair a chuir an t-asal a chosa faoi arís, mhothaigh sé go raibh an lasta níos éadroime. Ar seisean leis féin: "Nach maith an cleas seo!" Ní raibh an ceannaí róshásta, dar ndóigh, ach bhí an dochar déanta agus ní raibh neart air.

An chéad uair eile a chuaigh an ceannáí go Genoa le haghaidh lasta salainn cad é do bharúil a tharla? Ní amháin go ndeachaigh an t-asal ar a ghlúine san abhainn ach shuigh sé síos inti! Mar a bheifeá ag dréim leis, nígh uisce na habhann an chuid is mó den salann as na cléibh. Má bhí áthas ar an asal, bhí a mhalairt ar a úinéir! Bhí sé ar buile ar fad agus bhí sé chun greidimín maith a thabhairt don asal ach ansin, díreach in am, smaoinigh sé ar phlean glic.

Cúpla mí ina dhiaidh sin, chuaigh an ceannáí agus a asal go Genoa arís. Thug an ceannáí na cléibh leis ach in áit salann a chur iontu, cad é a chuir sé iontu ach ualach spúinsí (sponges)! Nuair a shroich siad an abhainn, isteach leis an asal agus shuigh sé síos ar a thóin i lár na habhann! Ach má rinne féin, ba mhór an gheit a baineadh as nuair a rinne sé iarracht éirí. Níorbh fhéidir leis éirí toisc go raibh meáchan mór sna spúinsí ach sa deireadh d'éirigh leis a chosa a chur faoi. B'fhada an t-aistear chun an bhaile an lá sin don asal bocht ach ba é sin an uair dheireanach a luigh sé

síos san abhainn!

An ceacht le foghlaim as an scéal: Ná tabhair iarraidh ar an chleas céanna rómhinic nó rachaidh sé i do choinne!

An Lár in Easnamh

A	D			A	D			A	L
C	I			A	L			O	S
P	Á			T	E			N	A
S	I			Ú	R			I	S
F	R			C	H			A	C
C	O			Í	N			H	M
R	É			T	A			I	R
F	I			A	L			I	N
M	A			C	H			T	E
C	O			C	E			A	O

Tá lár na bhfocal le fáil sna colúin ar dheis.
Níl siad in ord! Cuir isteach an dá litir atá in easnamh chun 10 bhfocal chearta a dhéanamh

C	A			A	I	R		R	A
E	A			A	I	S		N	N
P	R			S	Ú	N		H	A
A	N			I	T	H		C	A
D	I			É	A	R		G	L
A	G			I	D	H		T	H
S	R			H	Á	N		R	E
M	Á			A	I	R		T	H
D	Í			A	C	H		U	T
M	A			L	L	A		Í	O

Brí an Fhocaíl

- Fuinseog: { (a) Éan beag
 (b) Saghas crainn
 (c) Píosa seodra

- Caisearbhán: { (a) Veain ina gcónaíonn daoine
 (b) Bia a dhéantar as bainne
 (c) Saghas bláthá

- Reithe: { (a) Duine i gceannas ar thír
 (b) Cártá imeartha
 (c) Caora fhireannach

- Breosla: { (a) Ábhar tine
 (b) Cuid de do chorp
 (c) Pictiúr álainn

- Gliomach: { (a) Cineál éadaigh
 (b) Drochshlaghdán
 (c) Sliogiasc

- Coimhthíoch: { (a) Bean chúramach
 (b) Duine as thír iasachtach
 (c) Bosca ciorclach

- Thar sáile: { (a) I gcéin
 (b) Barraíocht salainn
 (c) Ainnm popghrápa

- Easna: { (a) Bronntanas
 (b) Carraig mhór
 (c) Cuid de do chorp

- Drúcht: { (a) Bia a itheann muid
 (b) Duine a dhéanann draíocht
 (c) Fliuchras a bhíonn ar fhéar go luath ar maidin

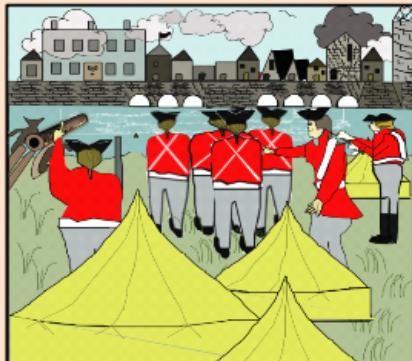
- Gliondar: { (a) Naimhdeas idir daoine
 (b) Áthas
 (c) Fuaim a dhéanann gabhar

Baile an Fhaoitigh

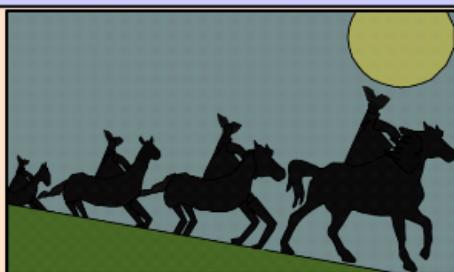
Tar éis Chath na Bóinne idir Rí Liam agus Rí Séamas i 1690 chúlaigh an t-arm Éireannach go Luimneach. Ba é Luimneach an dara chathair ba mhó in Éirinn san am sin. Bhí balláí thart ar Luimneach ach bhí siad ag titim as a chéile, agus dá bhrí sin bhí sé deacair an chathair a chosaint. Ach bhí saighdiúir cróga i gceannas na Éireannach in arm Shéamais; Pádraig Sáirséal an t-ainm a bhí air.

Ach lean Rí Liam agus a chuid fear an t-arm Éireannach agus ghluaís siad i dtreo Luimnigh chomh maith. Chuir siad campa ar bun fad gairid ón chathair. Taobh thiar de na balláí bhí muintir na cathrach ag iarráidh cóir chosanta a chur ar a gcuid tithe agus ar a gcatair.

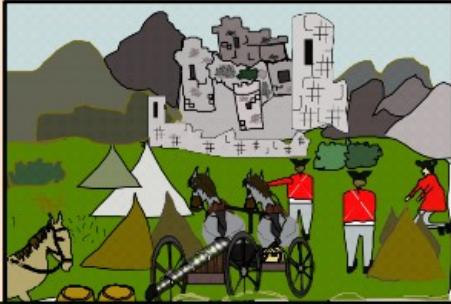
Sa chathair d'linis scabhta drochscéal do Phádraig Sáirséal. Bhí lasta gunná móra agus armlónin ar an bhealach ó Bhaile Átha Cliath go campa Liam. Shocraigh Pádraig Sáirséal gur ghá stad a chur leis an lasta marfach seo. — éacht contúirteach nár bhíodh a dhéanamh gan chrógaí, gan chalmacht.

D'fhág Pádraig agus 600 marcach Luimneach oíche De Domhnaigh, 10 Lúnasa, chun an lasta a scrios. Bhí rópaire clúiteach a dtreorú; Ó hÓgáin an t-ainm a bhí air. Ghluaís na marcaigh thar Droichead Thuamhumhan chun an Chláir agus thug siad aghaidh ar Chill Dalua.

Faoi bhreacadh an lae bhí an Sáirséalach agus a chuid fear in airde ar sheasa Shliabh Coimeáita. Chuir siad fúthu i gclais ansin. Choinnígh scabhtáil súil ar na bóithre ionas go mbeadh siad ullamh nuair a thiocfadh an scuaine trucailí ar a mbeadh an lasta airm. Bhain na scabhtáil leas as gach carraig, gach sceach agus gach crann chun iad féin a cheilt.

Ansin ghlaigh scabhta: "Seo chugainn iad!" Bhí scuaine truailí ag bun na spéire. Bhí breis is 150 truail ann agus bhí gunná agus armlón iontu agus bhí garda láidir á gcosaint. Stad siad in aice le fothracha an chaisleáin i mBaile an Fhaoitigh. Is beag a rinne siad chun iad féin a choisint.

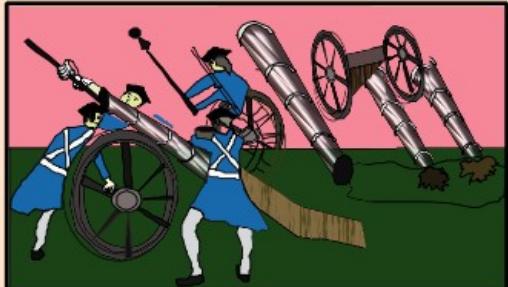
An tráthnóna sin, lig cuid de na scabhtá orthu gur feirmeoiri de chuid na hÁite iad agus chuaigh siad chuig an champa le bia a dhíol. Bhí comhrá acu lena naimhde! Bhí an t-ádh orthu ansin toisc go bhfuair siad amach go raibh "Sáirséal" mar fhocal faire don óiche sin. Ba mhaith an tuar é.

An óiche sin dhruid an Sáirséalach agus a chuid fear leis an champa. "Cad é an focal faire?" a ghlaigh an fear faire, "Sáirséal an focal agus Sáirséal an fear!" Sin an freagra a fuair sé. Mhúscail na saighdiúirí ach bhí sé rómhall.

Lig an 600 marcach gáir chatha astu agus thug rudaig faoin champa. Is beag iarracht a rinne saighdiúirí Rí Liam ina gcoinne. Theith go leor acu as a gcuid puball agus d'éalaigh leo sa dorchadas. Ní dheachaigh na trúpaí Éireannacha sa tóir mar ba é an aidhm a bhí acu an t-armlón a scrios.

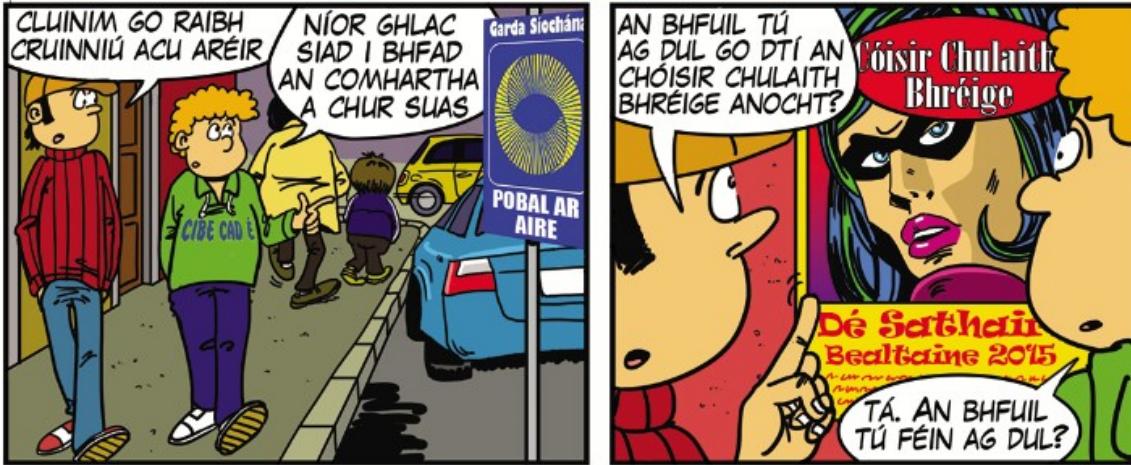
Faoi sholas na dtinte sa champa thosaigh an t-arm Éireannach ag obair. Líon siad na gunná móra le púdar gunna agus sháigh siad iad sa talamh, béal futhu. Leag siad aidhnín (fuse) imeasc na n-armlón agus las siad é. D'imir siad ansin go tapa agus thug siad capaill na Sasanaigh leo. Thug siad mionairm agus armlón do na gunná leo freisin.

Ar a mbealach ar ais go Luimneach dóibh chonaic siad splanc móir sa spéir. Chuala siad pléasc mar a bheadh plimp thoirní ann. Chroith an talamh agus lig na marcaigh gáir áthais astu. Bhí na hairm agus na harmlón scriosta agus bheadh Luimneach slán go fóill.

MICÍ S'AGAINNE

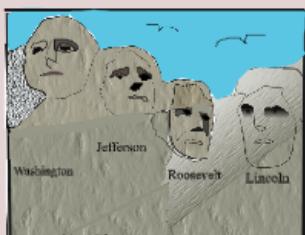

Tráth na gCeist

1. Cén t-ainmhí, cosúil le coinín, atá maith ag rith?
2. Cén bhliain a raibh Éirí Amach na Cásca ann?
3. Cén rud atá coitianta faoi fhoireann peile na Gaillimhe agus faoi fhoireann peile na hIarmhí?
4. Cén bhliain a thosaigh an Gorta Mór in Éirinn?
5. Tá dath dubh bán ar an ainmhí oíche seo.
6. Cén fhoireann a bhain Príomhroinn (Premiership) Shasana sa bhliain 2014?
7. Ainmnigh príomhchathair na Danmhairge.

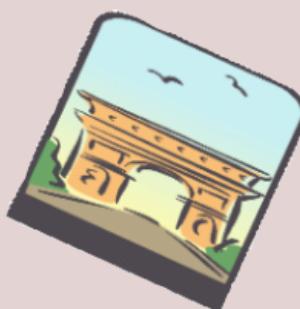

8. Tugann an fheithid seo mil dúinn.
9. Cén fheithid a bhfuil sciathán ildaite uirthi?
10. Cad dó a seasann na litreacha B.I.M.?
11. Cén chomlacht ar léi an Titanic?
12. Bíonn a theach ar a dhroim aige.

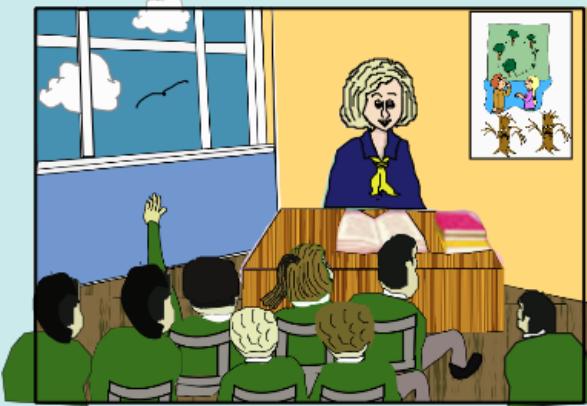
13. Cad é an sliabh is airde sa Ríocht Aontaithe?
 14. Cén bhliain a chuaigh an Titanic go tóin poill?
 15. Codlaíonn sí cuid den gheimhreadh agus tá spicí uirthi?
 16. Cén chathair Eorpach ina bhfuil an 'Spire' le feiceáil?
 17. Cén chathair Eorpach ina bhfuil an Arc De Triomphe le feiceáil?
 18. Cé acu abhainn is faide sa Ríocht Aontaithe, an Severn nó an Thames?
19. Cad é ba chúis leis an Titanic dul síos?

20. Cén sliabh a bhfuil ceithre cinn
Uachtaráin na Stáit Aontaithe le
feiceáil air?

An Feirmeoir agus a Mhic

"Agus mar a deir an seanfhocal: Mura gcuirfidh tú san earrach, ní bainfidh tú san fhómhar", a dúirt an múinteoir ag druidim an leabhair ag deireadh an cheachta. "Ach a mháistreás, cad é a chialláonn sin?" arsa Máire. "Bhuel, mar shampla, mura bhfoghlaimíonn na náionáin an Ghaeilge agus iad óg, ní

bheidh siad in ann í a labhairt nuair a bheidh siad i rang a sé" arsa an múinteoir.

"Agus cé a chum an seanfhocal sin?" a d'fhiadfraigh Colm. "Deirtear gur chum fear é tar éis dó an scéal An Feirmeoir agus a Mhic a chloisteáil" arsa an múinteoir. "An inseoidh tú dúinn é?" arsa na páistí. "Tá sé in am dúinn ár gcuid Mata a dhéanamh anois, a pháistí" arsa an múinteoir. "Ó, a mháistreás, inis dúinn an scéal sin, le do thoil!" "Ceart go leor" arsa an múinteoir agus thosaigh sí:

Bhí feirmeoir ann fada ó shin in Éirinn agus bhí triúr mac aige. Chaith se a shaol ag obair go dúthrachtach ach d'éirigh sé sean agus anois bhí sé ar leaba a bháis. Bhí a chuid mac thart air agus brón

orthu "A mhaca" ar sé "is beag ata agam le fágáil agaibh. Níl ór ná airgead agam ach insíodh dom riamh go raibh saibhreas móir i bhfolach ar an fheirm seo againne. Chaith mise mo shaol ag iarraidh teacht air ach faraor, níor éirigh liom", ar sé. "Agus tá triúr diobhse ann" ar sé "agus mar sin tá seans maith go dtiocfaidh sibh air, idir an triúr agaibh".

"Ina theannta sin,
deirtear nach bhfuil sé
níos mó ná troigh i
ndoimhneacht sa talamh.
Mar sin is é mo
chomhairle daoibh gach

orlach den fheirm seo a rómhar go dtiocfaidh sibh air agus beannacht Dé ar an obair". Ní raibh sé i bhfad ina dhiaidh sin go bhfuair an feirmeoir bás.

Anois, in ainneoin gur shíl daoine go raibh na mic seo falsa, thosaigh siad ag déanamh a lán oibre! Rómhair siad, threabh siad agus bhain siad ar a ndícheall ó dhubh go dubh. Shamhláigh siad go dtiocfadh siad ar phróca óir nó maoinchiste eile ach ní raibh tásc ná tuairisc d'aon ní luachmhar le fáil, d'ainneoin a ndíograis.

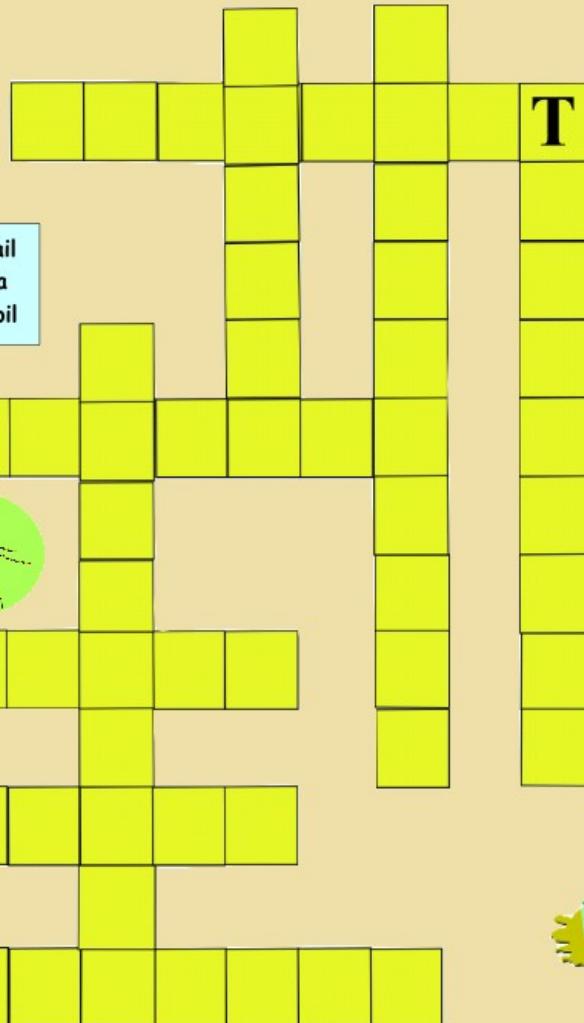
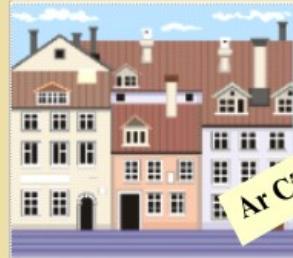
Faoin am seo bhí an t-earrach buailte leo agus dar leo gur chóir dóibh barraí a chur, ó ba rud é go raibh an talamh rómhartha agus treafa go mion acu. "Ach, má dhéanaimid sin, cuirfidh sé deireadh lenár gguardach" arsa an deartháir ab óige. "Má tá barraí ag fás ní féidir linn bheith ag rómhar na ngort" "Nach bhfuil ár saith d'obair mhaslach déanta againn le trí mhí agus gan againn ach saothar in aisce"? arsa an bheirt eile go colgach.

Rinne siad amhlaidh agus nuair a tháinig an fómhar, nach raibh na barraí ab fhearr in Éirinn ag na deartháireacha? "Tuigimid anois cad é a bhí i gceist ag ár n-athair cliste" ar siad go bródúil.

"Agus anois, arsa an múinteoir leis na páistí, "ós rud é gur thosaigh mé le seansfhocal, críochnóidh mé le seansfhocal eile. Sa chás seo, maidir leis an seanduine, d'fhéadfá rá: An té nach bhfuil láidir, ní foláir dó bheith glic"!

Dréimire Focal

Cuir na focail
sna spásanna
cuí, le do thoil

